

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya

maharṣi vēdavyāsapraṇītaṃ śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē caturdaśō'dhyāyah ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
ōṃ namō bhagavatē vāsudēvāya
śrīmadbhāgavatamahāpurāṇam
॥ ṣaṣṭhaskandhē caturdaśō'dhyāyaḥ ॥

parīkṣiduvāca

rajastamaḥsvabhāvasya brahman vṛtrasya pāpmanaḥ |
nārāyaṇē bhagavati kathamāsīd dṛḍhā matiḥ || 1 ||

dēvānāṃ śuddhasattvānāmṛṣṇāṃ cāmalātmanām |
bhaktirmukundacaraṇē na prāyēṇōpajāyatē || 2 ||

rajōbhiḥ samasaṅkhyātāḥ pārthivairiha jantavaḥ |
tēṣāṃ yē kēcanēhantē śrēyō vai manujādayaḥ || 3 ||

prāyō mumukṣavastēṣāṃ kēcanaiva dvijōttama |
mumukṣūṇāṃ sahasrēṣu kaścīnmucyēta sidhyati || 4 ||

muktānāmapi siddhānāṃ nārāyaṇaparāyaṇaḥ |
sudurlabhaḥ praśāntātmā kōṭiṣvapi mahāmunē || 5 ||

vṛtrastu sa kathaṃ pāpaḥ sarvalōkōpatāpanaḥ |
itthaṃ dṛḍhamatiḥ kṛṣṇa āsīt saṅgrāma ulbaṇē || 6 ||

atra naḥ saṃśayō bhūyāñchrōtuṃ kautūhalaṃ prabhō |
yaḥ pauraṣēṇa samarē sahasrākṣamatōṣayat || 7 ||

sūta uvāca

parīkṣitō'tha sampraśnam bhagavān bādarāyaṇiḥ |
niśamya śraddadhānasya pratinandya vacō'bravīt || 8 ||

śrīśuka uvāca

śṛṇuṣvāvahitō rājannitihāsamimaṃ yathā |
śrutam dvaipāyanamukhānnāradaḍḍēvalādapi || 9 ||

āsīdrājā sārvaabhaumaḥ śūrasēnēṣu vai nṛpa |
citrakēturiti khyātō yasyāsīt kāmadhūmahī || 10 ||

tasya bhāryāsahasrāṇāṃ sahasrāṇi daśābhavan |
sāntānikaścāpi nṛpō na lēbhē tāsū santatim || 11 ||

rūpaudāryavayōjanmaavidyaisvaryaśriyādibhiḥ |
sampannasya guṇaiḥ sarvaiścintā vandhyāpatērabhūt || 12 ||

na tasya sampadaḥ sarvā mahiṣyō vāmalōcanāḥ |
sārvaabhaumasya bhūścēyamabhavan prītiḥētavaḥ || 13 ||

tasyaikadā tu bhavanamaṅgirā bhagavānṛṣiḥ |
lōkānanucarannētānupāgacchadyadṛcchayā || 14 ||

taṃ pūjayitvā vidhivatpratyutthānārhaṇādibhiḥ |
kṛtātithyamupāsīdatsukhāsīnam samāhitaḥ || 15 ||

maharṣistamupāsīnam praśrayāvanataṃ kṣitau |
pratipūjya mahārāja samābhāṣyēdamabravīt || 16 ||

anḡirā uvāca

api tē'nāmayam svasti prakṛtīnām tathā'tmanaḥ |
yathā prakṛtibhīrguptaḥ pumān rājāpi saptabhiḥ || 17 ||

ātmānam prakṛtiṣvaddhā nidhāya śrēya āpnuyāt |
rājñā tathā prakṛtayō naradēvāhitādhayaḥ || 18 ||

api dārāḥ prajāmatyā bhṛtyāḥ śrēṇyō'tha mantriṇaḥ |
paurā jānapadā bhūpā ātmajā vaśavartinaḥ || 19 ||

yasyātmānuvaśaścētsyātsarvē tadvaśagā imē |
lōkāḥ sapālā yacchanti sarvē balimatandritāḥ || 20 ||

ātmanaḥ prīyatē nātmā parataḥ svata ēva vā |
lakṣayē'labdhakāmaḥ tvām cintayā śabalaḥ mukham || 21 ||

ēvaḥ vikalpitō rājan viduṣā munināpi saḥ |
praśrayāvanatō'bhyāha prajākāmastatō munim || 22 ||

citrakēturuvāca

bhagavan kiṃ na viditam tapōjñānasamādhībhiḥ |
yōginām dhvastapāpānām bahirantaḥ śarīriṣu || 23 ||

tathāpi pṛcchatō brūyām brahmannātmani cintitam |
bhavatō viduṣaścāpi cōditastvadanujñayā || 24 ||

lōkapālairapi prārthyāḥ sāmrajyaisvāryasampadaḥ |
na nandayantyaprajāḥ mām kṣuttrṭkāmamivāparē || 25 ||

tataḥ pāhi mahābhāga pūrvaiḥ saha gataḥ tamaḥ |
yathā tarēma dustāraḥ prajayā tad vidhēhi naḥ || 26 ||

śrīśuka uvāca

ityarthitaḥ sa bhagavān kṛpālurbrahmaṇaḥ sutaḥ |
śrapayitvā caruṃ tvāṣṭraṃ tvaṣṭāramayajad vibhuḥ || 27 ||

jyēṣṭhā śrēṣṭhā ca yā rājñō mahiṣiṇāṃ ca bhārata |
nāmnā kṛtadyutistasyai yajñōcchiṣṭamadād dvijaḥ || 28 ||

athāha nṛpatiṃ rājan bhavitaikastavātmajaḥ |
harṣasōkapradastubhyamiti brahmasutō yayau || 29 ||

sāpi tatprāśanādēva citrakētōradhārayat |
garbhaṃ kṛtadyutirdēvī kṛttikāgnērivātmajam || 30 ||

tasyā anudinaṃ garbhaḥ śuklapakṣa ivōḍupaḥ |
vavṛdhē śūrasēnēśatējasā śanakairnṛpa || 31 ||

atha kāla upāvṛttē kumāraḥ samajāyata |
janayan śūrasēnānāṃ śṛṇvatāṃ paramāṃ mudam || 32 ||

hr̥ṣṭō rājā kumārasya snātaḥ śuciralaṅkṛtaḥ |
vācayitvā'śiṣō vipraiḥ kārayāmāsa jātakam || 33 ||

tēbhyō hiraṇyaṃ rajataṃ vāsāṃsyābharaṇāni ca |
grāmān hayān gajān prādād dhēnūnāmarbudāni ṣaṭ || 34 ||

vavarṣa kāmamanyēṣāṃ parjanya iva dēhinām |
dhanyaṃ yaśasyamāyusyaṃ kumārasya mahāmanāḥ || 35 ||

kṛcchralabdhē'tha rājarṣēstanayē'nudinaṃ pituḥ |
yathā niḥsvasya kṛcchrāptē dhanē snēhō'nvavardhata || 36 ||

mātustvatitarāṃ putrē snēhō mōhasamudbhavaḥ |
kṛtadyutēḥ sapatnīnāṃ prajākāmajvarō'bhavat || 37 ||

citrakētōratiprītiryathā dārē prajāvati |
na tathānyēṣu sañjajñē bālaṃ lālayatō'nvaham || 38 ||

tāḥ paryatapyannātmānaṃ garhayantyō'bhyasūyayā |
ānapatyēna duḥkhēna rājñō'nādaraṇēna ca || 39 ||

dhigaprajāṃ striyaṃ pāpāṃ patyuścāgrhasammatām |
suprajābhiḥ sapatnībhir-dāsīmiva tiraskṛtām || 40 ||

dāsīnāṃ kō nu santāpaḥ svāmināḥ paricaryayā |
abhīkṣṇaṃ labdhamānānāṃ dāsya dāsīva durbhagāḥ || 41 ||

ēvaṃ sandahyamānānāṃ sapatnyāḥ putrasampadā |
rājñō'sammataavr̥ttīnāṃ vidvēṣō balavānabhūt || 42 ||

vidvēṣanaṣṭamatayaḥ striyō dāruṇacētasah |
garaṃ daduḥ kumārāya durmarṣā nṛpatiṃ prati || 43 ||

kṛtadyutirajānantī sapatnīnāmaghaṃ mahat |
supta ēvēti sañcintya nirīkṣya vyacarad gr̥hē || 44 ||

śayānaṃ suciraṃ bālamupadhārya manīṣiṇī |
putramānaya mē bhadre iti dhātrīmacōdayat || 45 ||

sā śayānamupavraja dṛṣṭvā cōttāralōcanaṃ |
prāṇēndriyātmabhīstyaktaṃ hatāsmītyapatadbhuvi || 46 ||

tasyāstadā'karṇya bhṛśāturaṃ svaram
ghnantyāḥ karābhyāmura uccakairapi |

praviśya rājñī tvarayā'tmajāntikaṃ
dadarśa bālaṃ sahasā mṛtaṃ sutam || 47 ||

papāta bhūmau parivrddhayā śucā
mumōha vibhraṣṭaśirōruhāmbārā || 48 ||

tatō nṛpāntaḥpuravartinō janā
narāśca nāryaśca niśamya rōdanam |
āgatya tulyavyasanāḥ suduḥkhitā -
stāśca vyalīkaṃ ruruduḥ kṛtāgasah || 49 ||

śrutvā mṛtaṃ putramalakṣitāntakaṃ
vinaṣṭadrṣṭiḥ prapatan skhalan pathi |
snēhānubandhaidhitayā śucā bhṛśaṃ
vimūrcchitō'nuprakṛtirdvijairvṛtaḥ || 50 ||

papāta bālasya sa pādamūlē
mṛtasya visrastaśirōruhāmbārāḥ |
dīrghaṃ śvasan bāṣpakalōparōdhatō
niruddhakaṇṭhō na śasāka bhāṣitum || 51 ||

patiṃ nirīkṣyōruśucārpitaṃ tadā
mṛtaṃ ca bālaṃ sutamēkasantatim |
janasya rājñī prakṛtēśca hṛdrujaṃ
satī dadhānā vilalāpa citradhā || 52 ||

stanadvayaṃ kuṅkumagandhamāṇḍitaṃ
niṣiñcatī sāñjanabāṣpabindubhiḥ |
vikīrya kēśān vigalatsrajaḥ sutam
śuśōca citraṃ kurarīva susvaram || 53 ||

ahō vidhātastvamatīva bālīśō
 yastvātmasṛṣṭyapratirūpamīhasē |
 parē'nujīvatyaparasya yā mṛti -
 rviparyayaścēttvamasi dhruvaḥ paraḥ || 54 ||

na hi kramaścēdiha mṛtyujanmanōḥ
 śarīriṇāmastu tadā'tmakarmabhiḥ |
 yaḥ snēhapāśō nijasargavrddhayē
 svayaṁ kṛtastē tamimaṁ vivṛścasi || 55 ||

tvam tāta nārhasi ca mām kṛpaṇāmanāthām
 tyaktuṁ vicakṣva pitaraṁ tava śōkataptam |
 añjastarēma bhavatāprajadustaraṁ yad -
 dhvāntaṁ na yāhyakaruṇēna yamēna dūram || 56 ||

uttiṣṭha tāta ta imē śīśavō vayasyā -
 stvāmāhvayanti nṛpanandana saṁvihartum |
 suptaściraṁ hyaśanayā ca bhavān parītō
 bhuñkṣva stanaṁ piba śucō hara naḥ svakānām || 57 ||

nāhaṁ tanūja dadṛśē hatamaṅgalā tē
 mugdhasmitaṁ muditavīkṣaṇamānanābjam |
 kiṁ vā gatō'syapunaranvayamanyalōkaṁ
 nītō'ghṛṇēna na śṛṇōmi kalā girastē || 58 ||

śrīśuka uvāca
 vilapantyā mṛtaṁ putramiti citravilāpanaiḥ |
 citrakēturbhṛśaṁ taptō muktakaṇṭhō rurōda ha || 59 ||

tayōrvilapatōḥ sarvē dampatyōstadanuvratāḥ |
ruruduḥ sma narā nāryaḥ sarvamāsīdacētanam || 60 ||

ēvaṃ kaśmalamāpannaṃ naṣṭasaṃjñāmanāyakam |
jñātvāṅgirā nāma munirājagāma sanāradaḥ || 61 ||

|| iti śrīmadbhāgavatē mahāpurāṇē pāramahaṃsyāṃ saṃhitāyāṃ
ṣaṣṭhaskandhē citrakētuvilāpō nāma caturdaśō'dhyāyaḥ ||